

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**



Факультет філології

Кафедра журналістики

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

КУЛЬТУРА МОВИ ТА ТИПОЛОГІЯ ПОМИЛОК У ЗМІ

Рівень вищої освіти – **перший (бакалаврський)**

Освітня програма Журналістика

Спеціальність 061 Журналістика

Галузь знань 06 Журналістика

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від “26” серпня 2025 р.

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	Культура мови та типологія помилок у ЗМІ
Статус дисципліни	Основна
Викладач	Савчук Руслана Любомирівна
Е-mail викладача	ruslana.savchuk@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Консультації відбуваються у день проведення лекцій та практичних занять (за попередньою домовленістю зі студентами). Можливі також онлайн-консультації через платформи для дистанційного навчання (Zoom, Google Meet тощо)

2. Анотація до навчальної дисципліни

Предметом навчальної дисципліни «Культура мови та типологія помилок у ЗМІ» є теоретичні підходи до кваліфікації понять «норма», «помилка», «комунікативна девіація», а також можливості використання надбань цих підходів у редакторській практиці. Об'єктом навчальної дисципліни є відхилення від мовних і мовленнєвих норм у текстах різних стилів і різних форм побутування мови.

Курс «Культура мови та типологія помилок у ЗМІ» тісно пов'язаний із навчальними дисциплінами «Мова як інструмент комунікації», «Культура усного публічного мовлення», «Українська мова у професійному спілкуванні», також перебуває у зв'язку з багатьма суміжними дисциплінами: логікою, психологією, психолінгвістикою, риторикою, соціолінгвістикою, естетикою тощо.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни: формувати знання студентів про культуру мови та природу, причини і типи помилок; оволодіти теоретичною базою сучасної девіатології та практичними навичками редакторської роботи над анормативами. На основі теоретичних знань майбутні журналісти повинні вміти розпізнавати різні типи помилок, встановлювати причину відхилення від норми і редагувати текст.

Основні цілі дисципліни: висвітлити основні етапи становлення та розвитку девіатології в світі та Україні; дослідити проблематику помилки у видавничому процесі; визначити роль типології помилок у редагуванні та коректурі тексту; проаналізувати екстра- та інтралінгвальні причини помилок у різних видах редагованих текстів; опрацювати та засвоїти матеріал, який допоможе чіткіше простежувати помилки та розрізняти їх типологію.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Загальні та фахові компетентності:

ЗК 01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 03. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 11. Здатність спілкуватися державною мовою.

СК 02. Здатність формувати інформаційний контент.

СК 03. Здатність створювати медіапродукт.

Програмні результати навчання:

ПР 11. Вільно спілкуватися, включаючи усну, письмову та електронну комунікацію, українською мовою.

ПР 14. Генерувати інформаційний контент для будь-якого виду ЗМІ за заданою темою з використанням доступних, а також обов'язкових джерел інформації.

ПР 15. Створювати грамотний медіапродукт на задану тему, визначеного жанру, з урахуванням каналу поширення чи платформи оприлюднення.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни	
Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	18 год.
Практичні	18 год.
Самостійна робота	54 год.

Ознаки навчальної дисципліни			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибіркового
7	061 Журналістика	4 курс	Нормативний

Тематика навчальної дисципліни			
Тема	кількість год.		
	лекції	заняття	сам. роб
Тема 1. Помилки як об'єкт наукового вивчення	2	2	6
Тема 2. Психолінгвістичний аспект помилкової діяльності	2	2	6
Тема 3. Типологія мовних помилок	2	2	6

Тема 4. Проблеми, пов'язані з опануванням мовленнєвою діяльністю	2	2	6
Тема 5. Помилки, зумовлені ситуацією білінгвізму	2	2	6
Тема 6. Помилки, спричинені учасниками комунікації	2	2	6
Тема 7. Девіації, спричинені процесом комунікації (контактом)	2	2	6
Тема 8. Комунікативна культура: конфлікти в мовленнєвих актах	2	2	6
Тема 9. Помилки у редагуванні тексту	2	2	6
ЗАГ.:	18	18	54

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою: поточне опитування, тестування та самостійна робота – 40 балів; контрольна робота – 10 балів. Екзамен – 50 балів.
Вимоги до письмових робіт	Письмова контрольна робота складається із двох коротких теоретичних питань (по 2 бали), дефініції поняття (1 бал), практичного завдання (5 балів). Термін виконання: контрольна робота виконується на останньому практичному занятті; тривалість написання – 30-40 хв.
Практичні заняття	Робота на практичному занятті (усні відповіді, письмові завдання, тестування) оцінюється за 5-бальною системою залежно від повноти відповіді (правильності виконання) студента.
Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання всіх запланованих програмою дисципліни форм навчальної роботи, які підлягають контрольному оцінюванню. Для отримання допуску до підсумкового контролю студентів необхідно отримати мінімум 25 балів за практичні заняття чи завдання самостійної роботи, відпрацювати пропущені практичні заняття. Мінімальна кількість балів для позитивного зарахування курсу – 50 балів.
Підсумковий контроль	Форма контролю – екзамен; форма здачі – письмова; структура білета і розподіл балів за завдання: 1 – теоретичне питання (10 балів), 2 – теоретичне питання (10 балів), 3 питання – практичне завдання (10 балів), 4 питання – тести (20 балів).

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи. Заплановано виконання студентами обов'язкових та додаткових декількох видів письмових робіт: обов'язкової письмової контрольної роботи, письмових тестових завдань за темами практичних занять та темами, які винесені на самостійне опрацювання; також додаткових письмових індивідуальних завдань; письмових експрес-опитувань на практичних заняттях. Письмові роботи здобувача вищої освіти повинні демонструвати самостійність виконання поставлених завдань, відсутність ознак повторюваності та плагіату.

Академічна доброчесність. Будь-які форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Списування під час контрольних модульних робіт та екзамену заборонені (зокрема із використанням мобільних девайсів). Дотримання академічної доброчесності засновується на ряді положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів університету: 1. Кодекс честі Карпатського національного університету імені Василя Стефаника. 2. Положення про Комісію з питань етики та академічної доброчесності. 3. Положення про запобігання академічному плагіату. 4. Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Карпатського національного університету імені Василя Стефаника. 5. Склад комісії з питань етики та академічної доброчесності Карпатського національного університету імені Василя Стефаника. 6. Лист МОН України «До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності». Ознайомитися із зазначеними положеннями та документами можна за посиланням: <https://cnu.edu.ua/polozhennia-pro-zapobihannia-plahiatu/>

Відвідування занять: Присутність здобувачів вищої освіти на практичних заняттях є обов'язковою. Пропущені з поважних причин заняття мають бути відпрацьовані. Здобувач вищої освіти повинен дотримувати навчально-академічної етики та графіка навчального процесу; бути уважним та відповідальним. Пропущені практичні заняття потрібно відпрацювати, виконавши індивідуальні завдання або виконавши тести за темою. Для отримання допуску до підсумкового контролю студентові необхідно отримати мінімум 25 балів за практичні заняття чи завдання самостійної роботи.

Можливість і порядок відпрацювання пропущених студентом занять регламентується «Положенням про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Карпатського національного університету ім. Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора №309 від 19.05.2023 р. Ознайомитися з положенням можна за посиланням: <https://kotusd.cnu.edu.ua/3-1-osvitnij-protses/>

Неформальна освіта. Під час навчання студентам пропонується проходження додаткових курсів на платформах Coursera, Prometheus, EdEra, ВУМonline та ін. за відповідним предметним спрямуванням. Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти в Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора №672 від 24.11.2022). Ознайомитися із положенням можна за посиланням: <https://nmv.cnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/>

8. Рекомендована література

Базова

1. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. Київ : ЦУЛ, 2020. 284 с.
2. Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Загнітко А. П., Соколова С. О. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / за ред. К. Г. Городенської. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
3. Гонца І. С., Розгон В. В. Сучасна українська літературна мова: навчально-методичний посібник. Умань : ВПЦ «Візаві», 2017. 262 с.
4. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення. Вид. 2-ге, істотно оновл. Київ : КММ, 2019. 208 с.
5. Зубков М. Норми й культура української мови фахової спрямованості. Київ : Арій, 2018. 608 с.
6. Пономарів О. Українське слово для всіх і для кожного. Вид. 2-ге. Київ : Либідь, 2017. 360 с.
7. Савчук Р. Л. Культура мови та типологія помилок у ЗМІ : хрестоматія до дисципліни. Івано-Франківськ : ПНУ, 2022. 56 с.
8. Сербенська О. Голос і звуки рідної мови. Львів : Апріорі, 2020. 280 с.
9. Синявський О. Норми української літературної мови / ред. рада: Л. О. Богуславська, В. М. Бріцин, Д. С. Бураго та ін. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 363 с.
10. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с.
11. Яцимірська М. Г. Культура мови журналіста: навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Львів: ПАІС, 2017. 168 с.

Додаткова

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити : посіб. / за заг. ред. О. Сербенської. Львів : Апріорі, 2017. 304 с.
2. Бирик С. П., Сюта Г. М. Сучасна ділова культура: усне і писемне спілкування. Київ, 2019. 432 с.
3. Білоусенко П. І. Нариси з українського словотворення (суфікс -чина / -щина): монографія. Київ – Запоріжжя : ЛПІС, 2020. 104 с.
4. Бондаренко Т. Г. Інтерфедеми і росіянізми як наслідок міжмовних контактів на лексичному рівні. URL: <http://surl.li/pweef>
5. Бондаренко Т. Г. Орфографічна помилка: спроба лінгвістичного переосмислення. URL: <http://surl.li/pweec>
6. Вплив суспільних змін на розвиток української мови / Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П., Клименко Н. Ф. та ін.; відп. ред. Є. А. Карпіловська. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 444 с.
7. Клименко Н. Як народжується слово. 2-ге вид., доповн., переробл. Київ : Академперіодика, 2017. 252 с.
8. Кравченко Є. Г. Терміни блоку «нормативність мови» як специфічна підсистема мови. *Мова. Свідомість. Концепт*: зб. наук. статей / відп. ред. О. Г. Хомчак. Мелітополь : ФОП Однорог Т.В., 2020. Вип. 10. С. 69–73.
9. Куньч З. Й., Наконечна Г.В., Ментинська І. Б. Позиційне чергування у/в як елемент милозвучності: норма і практика : монографія / за ред. З. Й. Куньч. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2021. 216 с.

10. Масенко Л. Конфлікт мов та ідентичностей у пострадянській Україні. Київ : ТОВ «Видавництво “Кліо”», 2020. 176 с.
11. Масенко Л. Т. Суржик: між мовою і язиком. 2-ге вид., зі змінами і доповн. Київ: Києво-Могилянська академія, 2019. 232 с.
12. Нагорняк М. В. Типологія мовних помилок ведучих інформаційних програм Національного радіо. URL: <http://surl.li/pwiedz>
13. Палихата Е. Основи естетичної культури діалогічного спілкування : монографія. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2021. 184 с.
14. Пентиліук М. І., Маруніч І. І., Гайденок І. В. Ділове спілкування та культура мовлення. Київ : ЦУЛ, 2021. 224 с.
15. Савчук Р. Л. Розмовна лексика в сучасному медіатексті: прагматичний аспект. *The XXV International Science Conference «Implementation of modern science and practice»*, May 11–14, 2021, Varna, Bulgaria. Р. 170–172. 693 р.
16. Струганець Л. В., Данилків Н. В. Вербальний континуум української мови. Практикум : навчальний посібник. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2020. 100 с.
17. Струганець Л., Ленько О. Українська мова в національному телебаченні: моніторинг реалізації комунікативних ознак : монографія. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2019. 120 с.
18. Цар І. М. Українське повсякденне мовлення в міському молодіжному середовищі: монографія. Київ : Наукова думка, 2021. 224 с.

Онлайн-ресурси

1. «Горох» (тлумачний, орфографічний, фонетичний словники, словники римувань, синонімів, перекладів, частотний, етимологічний, фразеологічний словники, словник афіксальних морфем). URL: <https://goroh.pp.ua/>
2. Велика чи мала літера. URL: <http://velyka-chy-mala-litera.wikidot.com/>
3. Граматичний словник. URL: <http://www.mova.info/grmasl.aspx>
4. Лінгвістичний портал. URL: <http://www.mova.info>
5. Практичний словник синонімів української мови: близько 15000 синонімічних рядів / С. Караванський. URL: <http://slovopedia.org.ua/41/53392-0.html>
6. Словник афіксальних морфем української мови / Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, В. С. Карпіловський. URL: <http://surl.li/pwdxy>
7. Словники й енциклопедії. URL: <https://slovnyk.me/>
8. Словники онлайн. URL: <http://rozum.org.ua/>
9. Українська мова: енциклопедія. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>
10. Український правопис 2019 року. URL: <https://2019.pravopys.net>

Викладач: **Савчук Руслана Любомирівна**,
доцент кафедри журналістики